

לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו ביחודא שלים בשם כל ישראל

מרי"ה ניהרה

מוקדש לעילוי נשמת

אבי מו"ר ועט"ר רבי משה בן רבקה ז"ל אביחצירא

נלב"ע ליל כ"ו אב ה'תשפ"ה

תנצב"ה

קובץ גנוזות ומכתבי רבנים מאמרים וחיידושים ביאורים וקושיות בענינים שונים
לתגובות הערות והארות אפשר לשלוח לכתובת רחוב תאשור 6 ג' - עפולה או לכתובת דוא"ל:

rantorah@gmail.com טלפון: 0527727591

עורך ומחבר רן יוסף חיים מסעוד אביחצירא ס"ט

שותף בחומר התורני הרה"ג מרדכי אלמקיים שליט"א מח"ס "ויכתוב מרדכי" נתיבות

גיליון מס' 914

שבת חוד"מ סוכות-ה'תשפ"ו

האם מותר לומר לגוי בשבת לפנות מסוכנת גוססת מהבנין בשבת
באמבולנס כשיש שם כהנים

*

שאלה בענין טעות הש"ץ בחזרת הש"ץ

*

ד' חיות המרכבה מכסף כרגלים לקופסא של אתרוג האם מותר
[עיין בגיליון מריח ניהוח פר' וילך תשפ"ו מס' 912 מה שכתבו בזה]

*

ברכת אליהו

(דרשות על פרשת השבוע)

לרב אליהו דוויך הכהן זצ"ל זיע"א

(שיצא לאור לפני כ 250 שנה)

פרשת וזאת הברכה

*

הרה"ג יוסף אביטבול שליט"א

מח"ס שערי יוסף ועוש"ס

בני ברק

כיבוס בגדים שלא לצורך שבת ביום שישי למחרת יום כיפור

*

מדור תמונות למערכת

*

כמה דברים מרתקים על

הרה"צ דבה הכהן קוק שליט"א

בענין תפילה

מאת ידידי היקר רבי יקותיאל אוהב ציון שליט"א

תוכן ענינים

הרה"ג אלחנן נפתלי פרינץ שליט"א

מח"ס שו"ת אבני דרך כ' חלקים

רמת בית שמש

חשש שיתהפך בסוכה קטנה בשנתו לביתו

*

פירוק סוכה מחשש גנבים

*

הרה"ג עמנואל מולקנדוב שליט"א

מח"ס שו"ת תורת הקדמונים ד"ח

פתח תקוה

ציבור שלא קראו פרשת וזאת הברכה בשמחת תורה האם משלימים

בפרשת בראשית

*

הרה"ג אברהם דוד ברנד שליט"א

אופקים

בעניין כתיבה במחשב בחול המועד

*

ריחמ"א ס"ט

עורך ומחבר גליון מריח ניהוח

עפולה ת"ו

טומאה בכהנים

*

הרה"ג אלחנן נפתלי פרינץ שליט"א
מח"ס שו"ת אבני דרך כ' חלקים
רמת בית שמש

חשש שיתהפך בסוכה קטנה בשנתו לביתו

זוג צעיר יש להם סוכה במפרסת הסלון ברוחב של שבעים ס"מ (וכידוע זוהי ז' טפחים על ז' טפחים כשרה, שו"ע תרל"ד, א), ויש להם מזרון של תשעים ס"מ. ושאל הבעל, האם ישנו חשש שמא הוא ימשך או יתגלגל במזרון וישן במקום שאין בו סוכה. שהרי שנינו בגמרא במסכת בבא קמא שאדם עשוי להתגלגל בשינה (ולכן הוא חייב בהלכות מזיק דאין זה חשיב כאונס).

ראשית אעיר כי בהלכות סוכה מצינו שהחשש שמא ימשך, מיירי רק לגבי השולחן (תרל"ד, ד), שימשך לאכול בביתו (ולא לגבי שינה). אולם גם זה הינו כאשר כל השולחן בבית, אך אם מקצת שולחנו עומד בסוכה ומקצתו תוך הבית, לא גזרינן שמא ימשך אחר שלחנו (עיין מג"א סק"ב. משנ"ב סק"ו. כף החיים סקי"א). וממילא כ"ש דבשינה אין לחוש, שהרי חלק גדול מהמזרון נמצא בתוך הסוכה (וכפי שבשולחן שרובו בסוכה לא חששו), ועוד, דהגמרא (סוכה ג. סוכה כח) ומרן בשו"ע החמירו בשולחן אך לא ציין כלל במיטה. ואולם יכולים למימר דיש יותר מקום להחמיר בשינה מכיוון שבשעת האכילה האדם יודע ומודע למעשיו, מה שא"כ בשינה.

ונראה לי דאין להחמיר לבעל לישון במזרון זה, ולחוש שמא יתגלגל לביתו, שכן כתב המשנה ברורה (תרמ, סקכ"ז): "אף על גב דצריך לכפוף ידיו ורגליו - היינו אף אם אין לו עצה האיך לפשוט רגליו חוץ לסוכה דבפושט רגליו חוץ לסוכה לכו"ע לא מקרי מצטער בכך וחייב לישן שם ואך שצריך לזהר שיהיה השולחן ג"כ בתוך הסוכה דאל"ה חיישינן שמא ימשך אחר שולחנו וכדלעיל בסימן תרל"ד". ורואים אנו במפורש שלא חשש בזה (וע"ע במשנ"ב מהדורת דרשו שהאריכו דאין שמא ימשך בשינה).

וכבר כתב בשו"ת מהרי"ל דיסקין (קונטרס אחרון סי' ה אות צז), בהאי לישנא (קתני במתני' לגבי נסר ד' ובלבד שלא יישן תחתיו, והק' התו"ט מ"ט נקט דוקא שינה):

נראה דקמ"ל דסמוך לנסר שרי לישן, ולא חיישינן שמא יתהפך כדחיישינן גבי תפילין בצדו, עיין תר"י פ"ג דברכות (טז, א), ועיין נמוק"י סוף"ב דב"ק (יא, ב). והטעם, דמה שעושה בעת שהוא ישן לית ביה משום חוץ לסוכה. ואף דלחד מ"ד חייש בשינת ארעי חוץ לסוכה משום שמא ירדם, שאני הכא כיון דכל עיקר ההיתר מעיקרא הי' רק משום ארעי, וא"כ כשירדם חיובא הוא להקיצו, ולא

משגחינן על מה שמצטער ביקיצה זו, דהא לא בא כלל לישן זמן זה, משא"כ בנסר זה, כשיתהפך בשינתו תחת הנסר, אין חובה כלל להקיצו דמצטער הוא, א"כ ממילא גם הוא מעיקרא יכול הוא לישן סמוך לנסר, ואין לו לחוש לנפשו לאיסור כלל.¹

¹ וראיתי בגליון אחד, דהגרשז"א הקשה סתירה בדברי מהרי"ל דיסקין. בקוני"א בתשובות אות צז הקשה מהרי"ל בדין נסר רחב ד' טפחים שאין ישנים תחתיו, וכלשון המשנה 'ובלבד שלא יישן תחתיו', מדוע נקט התנא שלא יישן ולא נקט שלא יאכל? ובתוספות יו"ט תירץ מה שתיירץ, ומהרי"ל הפריך תירוצו ותיירץ בענין אחר, שבא התנא להשמיענו שרק תחת נסר יש איסור לישון, אבל ממש סמוך לנסר מותר לו לישון ולא חיישינן שמא יתהפך. וכמובן שזה לא שייך לגבי אכילה. כלומר, שיש לו מיטה ברוחב מטר עשרים, ויש מעל המיטה חלק מהסכך נסר שהוא רחב ד' טפחים, מותר לו לישון שם בתנאי שידקדק שלא לישון תחת הנסר. והרי כתוב בקיצור שו"ע שבשעת שינה מתהפכים, בתחילה ישנים על צד שמאל, ואח"כ מתהפכים משמאל לימין, וא"כ לכאוי היה צריך לאסור לגמרי את השינה תחת נסר זה, שמא יתגלגל לתחת הנסר, וקמ"ל תנא דזהר שלא יישן תחתיו ולא חיישינן שמא יתהפך.

וצריך להבין הטעם שלא חיישינן שמא יתהפך, והרי בגמ' מנחות שנינו שלא יישן אדם ותפילין בשקו למראשותיו שמא יתהפך באמצע השינה ונמצא יושן על התפילין, וכמבואר בשו"ע סדר מיוחד היכן להניח התפילין בשעת שינה, כשאין לו מקום אחר להצניעם. והרי שכן חיישינן שמא יתהפך? וביאר מהרי"ל שמה שהאדם עושה בעת שהוא יושן, לית ביה משום חוץ לסוכה, והא שאמרו שאין לישון שינה עראי חוץ לסוכה משום שחיישינן שמא ישתקע בשינת קבע. ולכאוי משמע מכאן שכן יש מקום לחשוש מה שנעשה עם האדם בשעה שהוא יושן, שהרי חיישינן שמא ישתקע בשינת קבע מתוך שינת עראי, הרי שאיכפת לו במה שנעשה עמו בשעת שינה. אך כשהוא יושן תחת הנסר, כיון שבתחילת השינה נזהר לישון שלא תחת הנסר, לא אכפת לו מה שיתגלגל תחת הנסר תוך כדי שינה.

והקשה הגרשז"א והרי מהרי"ל עצמו אמר בפרשת אמור שאם ישן תחת המיטה צריך להקיצו ולומר לו שיכוון לשם מצות סוכה שיישן על המיטה. ועפ"י נמצא דה"ה כשאחד יושן בבית המדרש לפני סוכות והגיע חג הסוכות, מצוה להקיצו שלא יישן חוץ לסוכה. א"כ מאי שנא בתחת הנסר שלא אכפת לו מה שנעשה עמו לאחר שכבר ישן? והגרשז"א תירץ על סתירה זו תירוצו פלאי, שהיושן רבע שעה קודם השקיעה דערב סוכות מחוץ לסוכה, הרי הוא כפושע שיודע בוודאי שהנה הנה יבא חג הסוכות והרי הוא הולך לישון במזיד באופן שיודע שיעבור על מצות שינה בסוכה. שהרי היום ממילא יבא בלי שום פעולה כלל. משא"כ ביושן תחת על המיטה שחלקה תחת הנסר, הוא הלך לישון בהיתר גמור, שלא תחת הנסר, ואין לחשוש שמא יתחדש מצב שיתגלגל תחת הנסר, כי מי יאמר שיתגלגל בוודאי. ויש לזה הגדרה כמו 'מחוסר מעשה', לעומת יום חג הסוכות שאינו מחוסר מעשה, כי ממילא בא. ובזה מיישב הגרשז"א את הסתירה בדברי מהרי"ל דיסקין, כי ביושן חוץ לסוכה קודם החג, מצוה להקיצו, שהיום ממילא יבא ונמצא שהלך לישון באיסור, משא"כ במטתו חלקה תחת הנסר, הלך לישון בהיתר, ואין לחשוש להתהפכות אף שזה דבר ההוה.

הסוכה ואינו משתמש בעצים (לבניית סוכה אחרת) יש לאסור, אף אם אין בדעתו ליהנות מהעצים לצרכי חולין.

אך עיי"ש שדחה טענה זו משום שפירוק הסוכה דומה לסתירת גוף הטלית ולא לציצית. וכפי שביאר המג"א (סק"ב) דכל האיסור להתיר הציציות נאמר רק במקום שהטלית נשארת כשרה, והוא מבטל המצוה מטלית זו על ידי לקיחת הציציות דבזה אסור משום ביזוי המצוה, אך אם בלאו הכי אין מצוה בבגד כי אינו בגד של ד' כנפות, אין איסור בנטילת הציציות. וממילא אם מפרק לגמרי את הסוכה פקע מהעצים שם סוכה ואין בכך ביזוי למצוה.²

ובעל עיקרי הד"ט הביא טענה אחרת לאסור והיא שאסר לזרוק תשמישי מצוה או ליהנות מהם לתשמיש חול משום ביזוי מצוה (כמבואר בשו"ע או"ח כא בעניין טלית). ובשו"ת להורות נתן (ז, מז) דחה זאת, כי שם רוצה להשתמש בטלית שימוש של חולין (כגון לעשות ממנו בגד), ובזה יש לאסור משום ביזוי מצוה (הפיכת דבר קדוש לחול), אך בפירוק הסוכה כשאינו משתמש בעצי הסוכה למטרת חולין, אלא נצרך לעצם פירוק הסוכה, אין לאסור.

ואציין דהתירו לפרק סוכה בחוה"מ כאשר ישנו צורך אמיתי בכך (ובתנאי שלא ישתמש בעצי סוכה), והכי מבואר בשו"ת מנחת שלמה (ב, נה אות לו) ובשו"ת להורות נתן (ז, מח-מט). ואם באמת החשש של גנבים הוא מצוי מאוד בשכונה זו, יש מקום להקל. אך אם רק חושש, כיוון שאינו נמצא בביתו, אזי נראה דאין לו לסתור, דרבים נוסעים לשמחת תורה ולא שמענו שבחזרתם גילו שהסוכה נגנבה. דעיקר הקפידא בסוכה הינה שיהיה לו היכן לאכול (עיין רש"י סוכה מ"ח ד"ה 'לא'), וממילא כשאינו בביתו אין חשש בזה (וע"ע במועדים-וזמנים ו, סח). ואכמ"ל במה שדנו לגבי קדושת הסוכה ותנאי. וע"ע בשו"ת ציץ אליעזר (יג, סח) דמשמע דשרי לפרקה משום גנבים, דהאיסור לסותרת הינו רק כשיש לו מטרת מצווה אחרת הסתירה (ולכן לא ישתמש במה שסתר אחר שפירק עד סוף החג). וע"ע בסוגייתנו במה שהרחבנו בשו"ת אבני דרך (יא, צב).

ואחר כן חזיתי דכעין שאלתך, נשאל בשו"ת עשה לך רב (ח"ו תשובות קצרות מג):

² וכבר נשאל הרה"ג יעקב אריאל, האם מותר לחיילים לפרק את הסוכה בחוה"מ בכדי להשתחרר משירותם, דבלי זה הם לא יכולים להשתחרר. וסברתו להתיר היא כבשאלתנו, מכיון שאינו נהנה מגוף הסוכה הרי זו כהנאה מדמי הסוכה, המותרת. וסיכם (בשו"ת באהלה של תורה ח"ב סי' פט): "גם בנדון דידן החזרת הצידו אינה חמורה יותר ממכירת הסוכה, ולכן היא מותרת, למרות שנהנה על ידי כך שיכול להשתחרר ולחזור לביתו".

ובספר סוכת חיים (ח"א עמוד תכב) כתב ששמע מהגר"ח קנייבסקי ומהגר"נ קרליץ, ולהבחיל"ח מהגר"מ שטרנבוך שלא שמענו מחשש זה. ומובא בעלון שמעתא עמיקתא (הל' סוכות): "מוותר לישן על מטה שחלקה מחוץ לסוכה אע"פ שיתכן שיתהפך בשנתו חוץ לסוכה (מהרי"ל דיסקין קו"א סי' ה אות צז. הגרנ"ק חוט-שני סוכות פי"א סקט"ו). ואף אם התהפך א"צ לעוררו משנתו". וכ"כ גם בספר בית דוד (הלכות חג הסוכות פט"ז הערה 71 עמוד רס) וזו לשונו: "אדם שהתגלגל תוך כדי שינה חוץ לסוכה אין צריך להעירו כדי שיחזור לסוכה, שדינו דומה לנרדם לאונסו שגם בזה תחילת שנתו היתה בסוכה בהיתר, וכעת אין צריך להעירו משום מצטער".

פירוק סוכה מחשש גנבים

מי שבנה סוכה ונוסע לשמחה תורה וחושש שיגנבו לו דברים של הסוכה דפנות או מחצלת. האם רשאי לפרק את הסוכה בהושענא רבה.

ימחל לי שאיני יכול להאריך. מצד שהסוכה צריכה להיות בנויה לשבעה ימים, אין בעיה, שהרי במחלוקת ר"א וחכמים (סוכה כז, ב) נפסק כחכמים, כמובא ברמב"ם (הלכות סוכה ו, טו) ובשולחן ערוך (תרל"א, א).

אלא דיש לדון מצד קדושת הסוכה, שהרי בגמרא (סוכה ט, א) נאמר: "אמר רב ששת משום ר"ע מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה... ותניא ר' יהודה בן בתירא אומר, כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה, שנאמר חג הסוכות שבעת ימים לה', מה חג לה' אף סוכה לה' ". ונחלקו הראשונים מה נאסר. לפי הרא"ש (סוכה א, יג) והטור (תרל"א, א) נאסר הסכך (ולא הדפנות). ואילו לפי הרמב"ם (הלכות סוכה ו, טו) והשולחן ערוך (תרל"א, א) נאסרו גם הדפנות וגם הסכך. ומדברי הב"י משמע כי הקדושה נשארת על העצים, אף אחר שפירק, וזו לשונו: "אפי' עשה סוכה אחרת בחול המועד ואין צריך לראשונה, אפילו הכי עציה אסורים בהנאה כל שבעה".

ויל"ע בשאלתנו, היכא שאינו משתמש בעצים (בדפנות או בסכך) אם יש מקום להתיר. בספר עיקרי הד"ט (או"ח סי' ב אות סח) הביא שנחלקו בזה בני הישיבה, והביאו ראיה לאסור מדיני ציצית, שכתב השו"ע (טו, א): "מוותר להתיר ציציות מטלית זו וליתנם בטלית אחר, אבל שלא להניחם בבגד אחר לא". כלומר, כל ההיתר להתיר את הציציות הוא רק על מנת להשתמש בהן בטלית אחרת (שאז לא הופקעה קדושתן), אך אם התירו, שלא על מנת להשתמש בהן בטלית אחרת, הדבר אסור. וה"ה י"ל בסוכה, דאם סותר את

לא יועיל להשלימה בפרשת בראשית כיון דכבר נסתיים הקריאה של שנה זו ע"ש.

אולם, מלשון האחרונים לא נראה כך, דלשון הא"ר המובא בכה"ח שם: שמסתבר טעמו [של הגהות מנהגים] שאין לבטל 'שום' פרשה ע"ש. וכעין לשון זו כתב המטה יהודה בס' רפ"ד סוף אות י"ד ע"ש. ומלשונות אלו נראה שה"ה גם בזאת הברכה. ומה שכתב הגר"ח"ק שכבר נסתיים הקריאה של שנה זו - כבר נודע שאין 'תקנה' לגמור את התורה בשמחת תורה, דהתקנה של משה היתה 'לקרוא בתורה' בכל שבת, וכפי שכתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות תפלה ה"א: משה רבינו תיקן להם לישראל שיהו קורין בתורה ברבים בשבת ובשני ובחמישי בשחרית כדי שלא יהיו שלשה ימים בלא שמיעת תורה ע"ש. אלא ש'נהגו' לסיים את התורה בשמחת תורה, וכפי שכתב הרמב"ם בפ"ג ה"א: המנהג הפשוט בכל ישראל שמשלימין את התורה בשנה אחת. מתחילין בשבת שאחר חג הסוכות וקורין בסדר בראשית, בשניה אלה תולדות, בשלישית ויאמר יי אל אברהם, וקוראין והולכין על הסדר הזה עד שגומרין את התורה בחג הסוכות. ויש מי שמשלים את התורה בשלש שנים ואינו מנהג פשוט ע"כ. וכיון שהוא רק מנהג - מה לי אם כל ישראל קראו פרשת בראשית או נח, וקהלה אחת לא קראה - שמשלימה בשבוע הבא, אף שהיא בודדה, ומה לי אם כל ישראל סיימו את וזאת הברכה, אידי ואידי מנהג בעלמא הוא, וסברת האחרונים שלא לבטל 'שום' פרשה שייכת גם בזה. וכך הורה הגר"מ מאזוז זצ"ל בשמחת תורה תשפ"ד לאחר הטבח הנורא לא תקפ"ץ, שישלימו בשבת בראשית.

אלא שהראש"ל הרב יצחק יוסף שליט"א בפסק שפרסם בזמנו כתב שבב' ספרים לגמרי, נראה לצרף סברא נוספת, דהנה האו"ז [ס' מ"ה] שהוא מקור הדין כתב, שהתקנה היתה שייסימו בכל שנה את קריאת כל התורה בצבור, ובנידון דידן כבר הסתיימה קריאת השנה בשמחת תורה, וכעת בפרשת בראשית הינה שנה חדשה, ואף האו"ז יודה שאין צריך להשלים כי עבר זמנו בטל קורבנו וכו'. ואילו הרב מאזוז היה רואה דברי האו"ז ושאר הפוסקים, לא היה 'מזדרז לפסוק' לקרוא את ב' הפרשיות בשני ספרי תורה, ולגרסם סתם לטורח צבור. ואם יאמר שיוציאו ספר תורה אחד ויקרא בפרשת וזאת הברכה, ויגללו לפרשת בראשית, הרי אין גוללין ספר תורה בצבור מפני טורח צבור ע"ש.

אולם אין דבריו נכונים, דז"ל האו"ז שם: כי מימות משה רבינו נתקן לקרות התורה בפרשיותיה ולהשלימה בכל שנה ושנה כדי להשמיעה לעם וכו' ע"ש. ובודאי שאין כונתו לומר שהתקנה של משה רבינו היתה להשלים בכל שנה, דהא במערבא היו משלימים פעם בשלש שנים, ואטו עברו על תקנת משה רבינו, אתמהא. והאו"ז בהמשך דבריו

אתה נוהג כל שנה לחוג את שלושת הימים האחרונים של חג הסוכות בבית הורי אשתך, בשנה שעברה כאשר חזרתם אחרי החג מצאתם את הסוכה הרוסה בצורה פראית, ולכן השנה יש בדעתך לפרק הסוכה לפני הנסיעה, ושמעת שאסור לעשות זאת בימי החג. אמת שמעת, וכן כתב הרב עיקרי הד"ט, ותחילה כתב שהיא מחלוקת ועלתה הסכמתו לאיסור, וטעמו "דאיכא ביזוי מצוה לסותרה". אך מתוך הטעם נראה שיש למצוא לך פתח היתר, שכיון שעיקר הטעם הוא שבזיון הוא לסתור סוכה תוך כדי זמן חיובה, הרי שיותר בזיון יש בכך שתסעו לסוף החג ויבואו פריצים ויחללו ויהרסו בצורה פראית. ולכן דעתי נוטה להתיר לך לפרק הסוכה, ואדרבה בכך יש כבוד המצוה.

העולה לדינא: מי שבנה סוכה ונוסע לשמחה תורה וחושש שיגנבו לו דברים של הסוכה דפנות או מחצלת. אם באמת החשש של הגנבים הוא מצוי מאוד בשכונה זו, יש מקום להתיר לפרק את הסוכה בהושענא רבה. אך אם רק חושש, כיוון שאינו נמצא בביתו, אזי נראה דאין לו לסתור.

הרה"ג עמנואל מולקנדוב שליט"א
מח"ס שו"ת תורת הקדמונים ד"ח
פתח תקוה

ציבור שלא קראו פרשת וזאת הברכה בשמחת תורה האם משלימים בפרשת בראשית

האחרונים בס' קל"ה נחלקו בכמה ענינים של השלמת פרשה שלא קראו אותה בשבת הקודמת, כמו קריאת יותר משתי פרשות בשבת אחת [כגון שבאחד מהשבתות הפרשיות מחוברות, או שלא קראו כמה שבתות], או קריאת שתי פרשות בשני חומשים שונים [כגון ויחי שמות] וכדומה, ומסקנת רוב האחרונים, ובפרט האחרונים הספרדים שמשלימים בכל גונו, וכפי שהאריך הכה"ח שם באות ה' ע"ש.

אולם יש מקרה שלא דנו בו האחרונים, והוא אם לא קראו פרשת וזאת הברכה, האם ישלימו בשבת בראשית, דבזה מלבד שזה ב' חומשים - זה גם סיום התורה ממש. ואכן בספר פסקי תשובות בהערה 34 הביא מספר אשי ישראל פל"ח הערה ע"ה בשם הגר"ח קניבסקי זצ"ל, דבזה לכו"ע

כן מחשב, שהמקשים אינם יוצרים כתיבה ממש אלא צגים דיגיטליים הנראים ככתיבה, ודוק.

ובאמת, עיין בשו"ת באר משה (ח"ז סי' מא) שאסר לכתוב בחוה"מ באמצעות מכונת כתיבה היכי דאפשר לכתוב ביד בכתב משיט"א, ונקט דהוא מלאכת אומן. אמנם, בתשובה אחרת (סי' לט שם) הביא: "נשאלתי האם מותר לכתוב שלא לצורך המועד ע"י מכונת חשבון שקורין קאלרולייטער, והיינו באותם שאין האותיות נכתבות על נייר, אלא מאירות על ידי כח עלעקטריק בתוך חלון, ואין שום כתיבה בדיו, אלא אור העלעקטריק מאיר כעין צורות האותיות. השבתי, איננו כתיבה דאורייתא ואיננו טירחא כלל, ואין לאסור". הרי בע"כ דנחית להאי סברא לחלק בין מכונת כתיבה למחשב. ועי"ש בסי' צג, שביאר דהוי כתיבה שאינה מתקיימת.

לעומת זאת בשו"ת ישיב משה (הל' חוה"מ עמ' סג) הביא בשם מרן הגרי"ש אלישיב ומרן הגר"מ פיינשטיין, דשרי לכתוב בחוה"מ במכונת כתיבה, ולא חשיבא מעשה אומן שכל ילד יכול לכתוב בה. וכן פסק הגר"ע יוסף (יביע אומר ח"ח או"ח סי' מח)³. ובשמירת שבת כהלכתה (פרק סו הערה רט) הביא בשם הגרש"ז אויערבך דשרי לכתוב במכונת כתיבה בחוה"מ. אמנם, עיין לקמן דדווקא לענין מחשב אסר הגרש"ז.

כתיבה באמצעות מחשב

ב] בשו"ת מחקרי ארץ (ח"א סי' עג) הביא בשם סב רעייתי הגאון בעל אבני ישפה, דמנהגו היה לכתוב בחוה"מ ע"ג מחשב משום דל"ח כתב. ועיין בשו"ת אמרי יעקב (ח"א סי' סו) שנטה לומר דכתיבה במחשב אינה בגדר כתיבה האסורה.

ובשו"ת תשובות ונהגות (ח"ו סי' קסו אות ד) הביא דיסוד המחלוקת אי שרי לכתוב במכונת כתיבה ובמחשב בחוה"מ, הוא בגדר דין מעשה אומן, אי זה הוא מעשה אשר צריך ללמוד אותו כעין אומנות של ממש, או דלמא הוא תלוי בתוצאה, דאי התוצאה מושלמת עד כדי כך שנראה כמעשה אומן, הרי זה מעשה אומן. דהגר"מ פיינשטיין למד שגדר דין מעשה אומן תלוי אי מלאכה זו היא אומנות ממש או לאו, ולפיכך סבר שכתבה במכונת כתיבה או במחשב, שאין היא אומנות שיש ללמוד אלא כל הדיט מבין זאת במהרה, אינה חשיבא כמלאכת אומן. אך הגר"י קמינצקי למד דדין מלאכת אומן תלוי בתוצאה, ולפיכך נקט לאסור כתיבה במכונת כתיבה, מכיוון שבתוצאה נראה כמעשה שלם ומושלם.

³ ועיין בסי' עורי דבורה (ח"ד סי' ז) דיון רחב במשנתו של הגר"ע יוסף בעניין השימוש במחשב בחוה"מ.

העתיק את דברי הרמב"ם בפ"ג הנ"ל שהמנהג הפשוט לגמור התורה בשנה וכו' עי"ש, הרי שגם הוא מודה לדבריו של הרמב"ם שגמר התורה בשנה זהו 'מנהג' ואינו מעיקר התקנה, ולא שייך בזה עבר 'זמנו', דאין 'זמן' הקריאה בתורה מעיקר הדין כל שנה. והדברים פשוטים.

וכבר כתב הדבר משה בסי' נ' [שהובא בכה"ח שם] שאין בענינים אלו משום סב"ל כיון שבכל מקום שקורא יש חיוב לברך עי"ש.

וסדר הקריאה כשיש ב' חומשים – מבואר בבית דוד ובדבר משה ובכה"ח בשם פתה"ד שאחד יקרא את הפרשה הקודמת, והשני יקרא את הפרשה של השבוע, כיון שאין אחד קורא בב' ספרים, ואין חובה שיקרא הראשון בחובת היום עי"ש.

וע"כ נראה שהעיקר הוא כפי שהורה הגר"מ מאזוז זצ"ל וכמשמעות כל האחרונים שכמותם אנו נוקטים, שאין 'שום' פרשה שלא משלימים אותה, וגם פרשת וזאת הברכה ישלימו בשבת בראשית.

הרה"ג אברהם דוד ברנד שליט"א אופקים

בענין כתיבה במחשב בחול המועד

הנה יש לעיין אי שרי לכתוב בחול המועד באמצעות מחשב. וביררתי העולה לדינא בזה בדברי רבותינו האחרונים. ואין דברינו כאן אמורים לגבי דברי תורה, אשר יש מקום להתיר יותר ואכמ"ל, ולא לגבי שימושים נוספים במחשב אשר יש לדון בהם כ"א לחוד, ועוד חזון למועד.

כתיבה באמצעות מכונת כתיבה

א] הנה, עיין בשו"ת אור לציון (ח"ג פכ"ד אות ז) שפסק בפשטות דאין לכתוב במכונת כתיבה בחול המועד. ובמשנה הלכות (ח"א סי' תלח) חידש דמכונת כתיבה אף חמורה יותר מכתיבה בעלמא, דהיא כעין מעשה אומן ממש, ועל כן אי צריך לכתוב דבר האבד מוטב שיכתוב בכתב יד ולא במכונת כתיבה.

אמנם, יש מקום לומר שכל דבריהם הקדושים לא נאמרו אלא לגבי מכונת כתיבה, אשר הפעלתה מורכבת מעט ודורשת מיומנות מסוימת. מה שאין כן מחשב אשר הכתיבה בו פשוטה מאוד. זאת ועוד אחרת, דמכונת כתיבה הרי היא ממש כעט וקולמוס, שהלא הדיו עובר ישירות מהמקש עליו הקיש במכונה אל הנייר שמתחתיו, מה שאין

ריחמ"א ס"ט
עורך ומחבר גליון מריח ניחוח
עפולה ת"ו

טומאה בכהנים

בס"ד

גמר חתימה טובה

ו' תשרי ה'תשפ"ו

לכבוד הרה"ג עקיבא משה סילבר שליט"א שלום וברכה
וכט"ס!

מה הדין במסוכנת שנמצאת בבנין ונוטה למות ויש בבנין
כהנים, האם מחוייבים בני המשפחה של המסוכנת להביא
אמבולנס ביום שבת קודש כדי לפנות את המסוכנת למות
שלא תמות בבנין ויהיה טומאה לכהנים, ואף באופן של
חילול שבת או אמירה לגוי שיתקשר להזמין אמבולנס או
שאין מחוייבים, ושהכהנים ימצאו להם מקום אחר באותה
שבת. יש לציין שבבנין ישנם כהנים גם אשכנזים וגם
ספרדים.

בברכת התורה ולומדיה
רן יוסף חיים מסעוד אביחצירא
מח"ס מריח ניחוח
עפולה ת"ו

תשובתו אלי:

האם מותר לומר לגוי בשבת לפנות מסוכנת גוססת מזהבנין
בשבת באמבולנס כשיש שם כהנים

הנה לדעת הרבה פוסקים (גם מפוסקי אשכנז) אסור
לכהנים להיות במקום הגוסס גם קודם שמת לגמרי, ולדעת
כמה פוסקים הוא איסור דאורייתא, והנידון דלהלן הוא גם
לגבי איסור הכהנים להיות כל עוד שהיא גוססת וגם לגבי
איסור הכהנים להיות שם לאחר מיתה.

ויש לדון בזה כמה נידונים נפרדים, דהנה באופן שהכהנים
ישמעו אם יאמרו להם לצאת וכן יש אופן שהכהנים יש להם
היכן ללכת לאכול [כך הבנתי מדברי כת"ר השואל], א"כ
הנידון בזה מצד אמירה לגוי לצורך אכילה בשבת (ועי' רמ"א
סי' רעו ס"ב לגבי אמירה לגוי בשבת לצורך סעודת שבת או
מצוה, ובתשובה אחרת הארכתי במו"מ בזה, לגבי גוי
הרושם הפתח חדר האוכל את כל הנכנסים) או אמירה לגוי
לצורך נוחות בעלמא שיש בזה קצת צורך נוחות האכילה.

ומאידיך היכן שהכהנים לא ישמעו (כגון שלא יוכל לומר להם
או שלא ירצו לשמוע), דהיינו שאם לא יוציא הגוי את
המסוכן מהמקום יכשלו הכהנים בספק איסור עכשיו ובדאי
איסור אח"כ, והנידון כאן מצד אמירה לגוי לצורך הצלה
מאיסור.

ועיין עוד בס' קדושת השבת (ח"ב מילואים פ"ח ענף 47)
שהביא דפסק הגרי"ש אלישיב דמלאכת אומן אינה נמדת
לפי התוצאה אלא לפי המעשה, ולפיכך הכתיבה במחשב
אינה נחשבת כמלאכת אומן ושרי בחוה"מ. ועיין בילקוט
יוסף (חנוכה עמ' מג-מד) שהתיר למעשה לכתוב במחשב
בחוה"מ.

ועיין בשו"ת מקור נאמן (ח"ג סי' תרי) שכ' דיש מתירים
להקליד במחשב בחוה"מ, וכדאי להחמיר.

השימוש במחשבון כיס

ג] ועיין בשמירת שבת כהלכתה (פס"ו אות נה) שהתיר
השימוש בשבת במחשבון כיס, וז"ל: "מותר לעשות
חשבונות במחשב כיס שהכתב המופיע בו אינו עומד
להתקיים, וכל זה מותר אפילו שלא לצורך המועד, ובלבד
שהמספרים או האותיות לא יודפסו על נייר". ויל"ע
לשיטתו האם מותרת הכתיבה במחשב. ועי"ש בהערה ריא,
שהביא דדעת הגרש"ז אויערבך הייתה דאסור להזין נתונים
על המחשב בחוה"מ משום איסור בונה, ולכאורה גם כתיבה
במחשב הרי היא מזינה נתונים ו"בונה" במחשב, וצ"ע.

ועיין בשבט הלוי (ח"ו סי' לו) שנקט דשרי לכתוב במחשבון
כיס בחוה"מ משום דאין בו טרחה ואיננו בכלל מלאכת
מחשבת. ולפי טעם זה לכאורה יש להתיר נמי כתיבה
במחשב שאין בה טרחה ואינה מלאכת מחשבת. אמנם,
בשו"ת שבט הקהתי (ח"א סי' קסח) כ': "מותר לחשב
בחוה"מ במחשב כיס אבל במחשב גדול נראה דיש לאסור
דהוי מעשה אומן".

סיכום

ד] נחלקו הפוסקים בעניין שימוש במכונת כתיבה בשבת.
יש האוסרים (אור לציון, משנה הלכות, באר משה, הגרי"י
קמינצקי), ויש מתירים (הגר"מ פיינשטיין, הגרי"ש אלישיב,
הגר"ע יוסף, הגרש"ז אויערבך).

יש שהתירו השימוש במחשב בחוה"מ לכתחילה (הגרי"ש
אלישיב, באר משה, בעל האבני ישפה, ילקוט יוסף). ויש
שאסרו (שבט הקהתי).

במחשבון כיס לכו"ע מותר להשתמש (שמירת שבת
כהלכתה, שבט הלוי, שבט הקהתי).

נמצא דיש בזה ג' נידונים, הא' לחלל שבת באמירה לגוי לצורך נוחות, הב' לחלל שבת באמירה לגוי לצורך סעודת שבת, הג' לחלל שבת באמירה לגוי לצורך אפרושי מאיסורא.

והנה לגבי ב' הנידונים הראשונים כבר נפסק להלכה דעכ"פ במקרה רגיל א"א לסמוך על המקילין בזה (עי"ש בסי' רעו ובמשנ"ב ועי' סי' שז ס"ה ובחי"א כלל רמג ס"ה), ולהלן יבואר לגבי הנידון השלישי הנ"ל.

ובמקרה של גוסס רגיל בלאו הכי מותר לחלל שבת על ידי ישראל מכיון שיתכן שמומחה יוכל לרפאותו או להאריך לו חיי שעה אבל כאן מסתמא שאלתך בחולה שודאי מת ובאמת הוא שייך שיהיה במציאות חולה שודאי חי עכשיו ובודאי ימות בקרוב וברור שא"א להצילו אפי' לחיי שעה אבל לכאן הוא אינו מצוי כ"כ במציאות היום.

ובשו"ע סי' רנד ובמשנ"ב שם מבואר דשבות אחד דרדיית הפת אסור אפי' לאפרושי איסורא, אם כי יש לחלק בין שבות דאמירה לגוי דקיל.

וברמ"א סי' שכה ס"ב מבואר שמותר לומר לגוי לצורך מצוה כגון להוציא חמץ והוא אפרושי מאיסורא ומבואר שם במשנ"ב שטעם ההיתר הוא משום שבות דשבות שהרי אין לנו רה"ר דאורייתא, ובשעה"צ שם כתב דאע"ג דלהרבה פוסקים יש לנו רה"ר דאורייתא מ"מ לענין שבות דגוי סמכי' להקל, ולא פירש הטעם, ואפשר דמצרף הדעות דשבות אחת על ידי גוי שרי לצורך מצוה ולכך סגי דלכמה פוסקים אין לנו רה"ר דאורייתא כדי לחשוש לסברא דבעי' ב' שבותין.

[ובבהגר"א שם כתב דגם להאוסרין בסי' שז ס"ה שבות דשבות במקום מצוה מ"מ כאן שרי, וצ"ע הטעם למה כאן שרי, ולכאורה קאי רק על דברי המחבר שם שמתיר משום איבה או משום אלמות, אבל הרמ"א מתיר לצורך מצוה, ואפשר דלא מיירי בזה הגר"א, אם לא דנימא דאפרושי מאיסורא עדיף, דזה האופן דמיירי ביה הרמ"א, אבל ברמ"א גופיה נזכר הלשון צורך מצוה, ויל"ע, ועי' בפסקי הגר"א סי' שכה ס"ב].

ובחי"א כלל סב סי"א כתב בשם התוספת שבת סי' רמג שכתב ע"פ דברי הפנים מאירות ח"א דבמקום מצוה דרבים יש לסמוך על בעל העיטור כגון אם נקרע העירוב, והובא במשנ"ב סי' רעו סקכ"ה (וציין שכע"ז אי' בפמ"ג שם סוף סקכ"ב, ועי' עוד בבה"ל סי' שסג ס"ג), ומבואר בדבריו דאפרושי מאיסורא הוא כמו מצוה דתליא בפלוגתא אם מותר בשבות דשבות או בשבות אחד, אבל לצורך מצוה דרבים הקל לסמוך על בעל העיטור המתיר אמירה לגוי אפי' באיסור דאורייתא לצורך מצוה, עכ"פ לצורך אפרושי מאיסורא של רבים.

ונראה דבאופן של איסור כהן באוהל הגוסס לא שייך לומר קולת החי"א דהחי"א מודה דאפרושי מאיסורא רגיל שאין לסמוך על בעל העיטור [כמבואר שם בחי"א בסעי' ו], אלא דמצוה דרבים הוא חמור יותר, עכ"פ באפרושי מאיסורא, אבל כאן לא שייך לומר שיש כאן חומרא משום מצוה דרבים, דהרי אותם הרבים יש להם קצת פוסקים לסמוך עליהם להתיר לכהן לשהות באוהל הגוסס והדר דינא דאין מחללין שבות אחד לצורך מצוה.

וכן מבואר להלן סי' רכג במשנ"ב סק"ג מהנוב"י קמא סי' לג (מוב' בשע"ת סי' רכג) דמצוה דרבים דפיוטים אינו מתיר אמירה לגוי להדליק נר [ואע"ג דהנוב"י מחמיר טפי כהבה"ל סי' שסב הנ"ל והבה"ל לא תפס כדבריו לענין עירוב אבל לענין פיוטים תפס כדבריו דאה"נ רק בדיש טעם חזק להתיר סמכי' על בעל העיטור ולא בכל מצוה דרבים].

אבל באופן שהמת ימות בזה שייך קולת החי"א הנ"ל אם יש שם כהנים רבים שעלולים לשהות שם מחוסר ידיעה או במזיד [דבפנים התוס' שבת שם משמע דהמטלטלין מטלטלים משום שקשה להם להזהר בפרט שרגילים לטלטל, ור"ל דלכך פשיטא דלא סגי לן בשום הכרזה, א"כ מיירי אפי' במזיד], אבל כהן אחד משמע דלא מתירים שבות להפרישו מאיסורא עכ"פ כשהוא מזיד.

[ואם הוא שוגג וא"א להודיעם יש לדון דאולי מותר לעבור שבות כדי להצילם עי' במשנ"ב סי' רנד סק"מ ובשעה"צ שם מהמג"א בשם התוס' דבשוגג רגיל פשע ואין לעבור בשבילו, ואפשר דכאן לא שייך פשיעה דמיתה לא שכיחא כ"כ ולא הו"ל לאסוקי אדעתיהו שיש כאן מת, וממילא יותר לעבור לצרכם ויל"ע].

ואמנם בפנים התוספת שבת נזכר דהקולא היא לצורך שמירת שבת מעין חלל עליו שבת א' כדי שישמרו שבתות הרבה, אבל אפשר דלאו דוקא אלא לרווחא דמילתא קאמר וגם בחי"א שם ובמשנ"ב סי' רעו שם לא נזכר דוקא ענין זה, ואדרבה בענייננו י"ל דאם הוא איסור דאורייתא חמיר מנקרע העירוב דלכמה פוסקים אין רה"ר בזמנם.

בענין דעת המשנ"ב להביא לולב במקום שיש בזה איסור דאורייתא במקום מצוה דרבים יש לדון בזה, דבסי' תקפו בשעה"צ סקכ"ב כתב צירוף די"א שיי"ב מילין דרבנן [והוא כעין הצירוף במשנ"ב סי' שכה ס"ב עי' לעיל], אבל לא מיירי שם לצורך רבים, ומאידך גיסא יש לטעון דמסתמא מיירי גם לצורך רבים, ויש עוד סתירות ומ"מ בזה (עי' מה שהביא בהרחבה במשנ"ב סי' רעו אות נא), אבל אינו ממש שייך לניד"ד דבמצוות עשה שאין ברשותו לקיימה הרי זה פטור גמור ואינו מחוייב בה כלל [עי' סי' תרנן] ומשמע דא"י ביטול מצוה באונס אלא פטור, וכשיש איסור דרבנן הרי זה מניעה מקיום המצוה כמו תקיעת שופר בשבת, משא"כ במצוות לא תעשה [עי' שם], ובפרט שיכולין לקיימה אם

יודיעום שיש כאן מת או שיוציאו את המת, ויש כאן איסור
לכה"פ בשוגג.

היוצא מזה דאין היתר לומר לגוי להוציאה בשבת [כשאין
חשש פיקו"נ] אלא כשיש רבים שיבואו לעבור על איסורי
כהונה במזיד ואפשר דגם בשוגג ובכהן אנוס יש לדון בזה
דיש אולי צד להתיר אפי' לצורך יחיד אמירה לגוי להפרישו
כמו שנתבאר.

שאלה בענין טעות הש"ץ בחזרת הש"ץ

בס"ד

עש"ק פר' וילך ה'תשפ"ו

גמר חתימה טובה!

לכבוד הרה"ג עקיבא משה סילבר שליט"א שלום וברכה
וכט"ס!

חזן טעה בברכת מגן אברהם, במקום לסיים מלך עוזר וכו'
סיים ונאמן אתה וכו', וחתם בא"י מגן אברהם. האם טוב
עשה או שמא צריך לחזור⁴.

בברכת התורה ולומדיה
רן יוסף חיים מסעוד אביחצירא
מח"ס מריח ניחוח
עפולה ת"ו

תשובתו אלי:

שליח ציבור בברכות אבות במקום לסיים מלך עוזר וכו' סיים
ונאמן אתה וכו' וחתם ברוך אתה ה' מגן אברהם האם צריך לחזור
לראש

יש ג' נידונים בשאלתך, הא' האם יש להקל מה שהוא ש"ץ,
והתשובה לזה דמבואר בשו"ע סי' קכו ס"ג שאין קולא
בש"ץ יותר מביחיד בטעות בתפילה בד"כ.

הנידון הב' האם מעכב שלא אמר סמוך לחתימה מעין
החתימה, והתשובה לזה דיש בזה פלוגתת הפוסקים והרחבתי
בזה במקו"א (בתשובתי ד"ה מי שאחר שסיים נוסח שאתה
חוננתנו וכו') ונתבאר דהעיקר לדינא שאינו מעכב בדיעבד
ושכן דעת המשנ"ב.

הנידון הג' האם מעכב שלא אמר כל מילה בברכת אבות,
כשידוע שאמר הענין של ברכת אבות בכללותו, ויש בזה ג"כ
פלוגתת הפוסקים והרחבתי בזה במקו"א (בתשובתי ד"ה
התפלל שמונה עשרה ודילג תיבות אלהינו ואלהי אבותינו
האם יצא או לא), ונתבאר דהעיקר לדינא שאין כל מילה
מעכבת וכ"ה מסברא ומסתמית רוב הפוסקים ונראה שכן

⁴ א"ה ריחמ"א: נשאלתי ע"י גיסי היקר הרה"ג מור ששון
פז שליט"א (עפולה).

מבואר בחי"א (הנ"ל שצינתי בתשו' דלעיל לגבי אתה
חוננתנו והוא בנשמת אדם סי' קנב סק"ג), ולכן א"צ לחזור
בדיעבד וכ"ש דמיירי בש"ץ שהוא חובת ציבור.

היוצא בכ"ז שאינו חוזר בדיעבד, ויש להוסיף דלכתחילה אם
עדיין לא חתם צריך לחזור למלך עוזר ומושיע ומגן (עי'
בה"ל סי' קכו וכ"ש בניד"ד דמעין חתימתו י"א שהוא מדינא
דגמ' בפרק ערבי פסחים ואפשר דחמיר מוטבע ברכות).
עכ"ל.

ד' חיות המרכבה מכסף כרגלים לקופסא של אתרוג האם מותר

[עיין בגליון מריח ניחוח פר' וילך תשפ"ו מס' 912 מה
שכתבו בזה, וכעת אני מוסיף עוד תשובה]:

עוד שאלתי שאלה זו להרה"ג עקיבא משה סילבר שליט"א,
והשיב לי, וז"ל:

צורת ד' חיות האם מותר לעשותן על ידי שפוחת אחד מהם או כולם במקום הראש או שלא במקום הראש

לגבי אם מועיל שאין שם איברים כדי להתיר צורת אדם יש
בזה פלוגתא (ועי' בבא"ח שם ש"ב מסעי ס"י שהביא בזה
פלוגתא ונקט דיש להחמיר בדאורייתא).

ויש להוסיף דהגם שהט"ז ביו"ד סי' קמא סק"ז הביא דעת
השו"ע בס"ז [והיא דעת היש מי שאומר בשו"ע שם ס"ז
והמנהג שהביא הרמ"א שם] שמקל באופן שהוא ראש לבד
בלא הגוף מ"מ אינו מוסכם לכו"ע והט"ז גופיה בס"ז סקט"ו
כתב דבפרישה כתוב בשם רש"ל דבסמ"ג נוטה לאיסור
אפי' בפרצוף אדם לבד והש"ך שם סיים בזה והמחמיר בכל
זה תע"ב ובגליון מהר"ש אייגר כתב בשם מהר"ט חלק ב'
חלק יו"ד סוף סימן ל"ה דמדברי התוס' והר"ן [שהביא בט"ז
הנ"ל סק"ז שיובא גם להלן וכן בש"ך] משמע דלא ס"ל
להקל בזה עי"ש (אולם לפי דחיית הט"ז שיובא בסמוך דגם
בד' חיות הדין להקל בזה יוצא שאין ראיה ממה שלא חלקו
התוס' והר"ן בזה בין ד' חיות לפרצוף אדם ותירצו תירוצים
אחרים, די"ל שהקילו אפי' בד' חיות), ועי' עוד בפת"ש שם
דהשל"ה נקט דראוי להחמיר ועי' שם מה שהביא עוד בשם
היעב"ץ דלפי דבריו יוצא שאפי' להמקילין א"צ שיהיה כל
הגוף כפשוטו עי"ש.

[ומה שהקל שם הבא"ח לעיל מינה בס"ט אפי' רק שאין
ידים ורגליים ואין חסרון בפנים עצמם, הנידון שם הוא
בצירוף שגם אין בליטה דבזה יש עוד צירוף דלכמה פוסקים
שרי בכל גווני בכה"ג ולכן הקיל מכח ספק ספקא דבכל
היכא שיש ספק ספקא גמור (לאפוקי צירוף שיטות
יחידאות לפי הענין) אינו נכלל בחשש דאורייתא

דמדאורייתא אזלי' בתר רובא כמש"כ השו"ע בשם הרשב"א].

ולגוף דעת הט"ז הנה עיקר דברי הט"ז הוא לשלול שלא תאמר דיש חילוק בין צורת אדם לחוד לבין צורת ד' חיות (שלא תאמר דבצורת אדם לחוד מותר כשאין שלם בלא איבריה ובד' חיות אסור גם בפנים בלבד) אבל לא האריך הט"ז למסקנתו מה מיתה יש להשוות ביניהם, דהיינו אם יש להשוות ביניהם לענין דיש לאסור כשיש רק הפנים בלבד או דאין לאסור כשיש רק הפנים בלבד, אבל בתחילת דברי הט"ז מבואר דיש להתיר עכ"פ כשפחת כל הד' פנים, ולגבי חסרון האיברים האחרים סמך על מה שציין לדברי השו"ע בסעי' ז' דבפרצוף אדם מותר בכה"ג וקיצר בזה והוסיף ע"ז דגם בד' פנים הדין כן.

ובתחילת דברי הט"ז הקשה מדברי הגמ' בע"ז מג ע"ב אלא מעתה פרצוף אדם תשתרי וכוונתו להקשות דבגמ' שם מקשי' דלפי אב"י שאסרה תורה רק ד' פרצופין בהדי הדדי א"כ פרצוף אדם תשתרי, ולפי הצד (שהביא הט"ז לדחותו) דפרצוף אדם בלא איברים מותר ופרצוף ד' פנים בלא איברים אסור א"כ אינו מובן כ"כ הקושי' אלא מעתה פרצוף אדם תשתרי דמשמע דהוא פשוט לאסור הא הדין הוא שמוותר [וכמו שציין הט"ז לדברי השו"ע בסעי' ז', וגם לולא שהדין בשו"ע הוא כן הא מ"מ המקשן גופיה עכ"פ היה יכול לתרץ כן], וכי תימא דמיירי בכל הגוף שכוונת המקשן להתיר גם בכה"ג הא מהיכי תיתי הרי לא אסרה תורה וכו' יש לומר לענין פרצוף בלבד ובזה אה"נ דפרצוף אדם שרי.

והט"ז תירץ בזה"ל אלא ע"כ דכל הארבעה פנים הם בשלימותן בכל הגוף במדור השכינה עכ"ל, וסתם בזה כיון שסמך על מה שציין קודם לכן לדברי השו"ע ס"ז דבפרצוף אדם בכה"ג מותר, וכוונתו אלא ע"כ דבאמת אין חילוק בין פני אדם לחוד לד' פנים, והטעם לפי שכל הד' פנים בשלמותן בכל הגוף במדור השכינה ואז נאסרו עשייתן רק בכל הגוף, וה"ה פני אדם נאסרו רק בכל הגוף, (וקיצר בלשונו מטעם הנ"ל), אבל עכ"פ מתיר גם בפני אדם וגם בד' חיות כשאין כל הגוף.

היוצא מכ"ז דאם פוחת שלא במקום הראש הנה במקרה שאין איברים כלל אמנם מנהג האשכנזים להקל כהמקילין וראוי להחמיר [והבא"ח החמיר ועוד פוסקים] אבל במקרה שיש גוף ורק אין כל האיברים אין בזה היתר וכנ"ל בשם היעב"ץ [וע"ע דרכ"ת סקמ"ט בשם מהר"ם שיק] ועי' גם בדרכ"ת סק"נ בשם הבית לחם יהודה בשם המהרי"ט, אבל אם פוחת עדיף באיברים עדיף מאם אין האיברים שלמים מעיקרא ואז מותר אם ניכר פחיתתה (שם בשם הנ"ל) ובדבר גדול צריך היכר יותר שדבר קטן אין ניכר בו (ראה שם בשם שכנה"ג).

ולכא' ההיתר לפחות באחד מן האיברים הוא ממ"נ דלהסוברים שראש בלבד מותר בלאו הכי אין כאן גוף שלם, ולהסוברים שראש בלבד אינו מותר מ"מ הרי מודים שהאיברים מתחברים לגוף, רק דיש לטעון דשמא ס"ל שהאיברים אינם לא מעלים ולא מורידים, אבל לפי סברת היעב"ץ הנ"ל א"א לטעון כן דהרי להיעב"ץ כל טעם האיסור [להיש מי שאומר בשו"ע] באופן שיש חצי גוף משום דא"צ חיתוך איברים כדי לאסור אבל מ"מ מה שיש כאן גוף הוא הגורם לאיסור, א"כ כשיש פחת ניכר בגוף זה נמצא שהגורם לאיסור לא קיים, אולם להסוברים שהגוף אינו כלל הגורם לאיסור צל"ע אם גם בזה נאמרה סברת המהרי"ט, ומ"מ מאחר דלא נמצא להדיא חולק על הבית לחם יהודה ואיהו גופיה בפשוטו מיירי להאוסרים פרצוף פנים בלבד (ושו"ר דאכן כך כתב בבל"י בשמו של המהרי"ט דס"ל דלא כהרא"ש שמתיר פרצוף לבד בלא איברים, והמשך הדברים הם מבעל הבית לחם יהודה עצמו דגם שפסק דלא כהרא"ש מ"מ הפחת מועיל) לכא' יש לסמוך ע"ז בפרט דיש לצרף היש מי שאומר המתירים פרצוף פנים בלבד דלדידהו הרי הגוף הוא חלק מהדבר האוסר בכלליות ולדידהו לכאורה ודאי שאם פחת חלק מהגוף הו"ל כפחת הראש לדין וצל"ע.

[בשולי הדברים אעיר דמה שהבא"ח שם החמיר כשנראה חלק מהפרצוף היינו לא באופן שהיה פחות אלא בתצוגת צד שנראה כאדם שהוא מצדו כמבואר בבא"ח שם, ועי' בנידון זה עוד בדרכ"ת ס' קמא סק"מ, דאילו בפחתה מותר כמבואר בגמ' ושו"ע].

במקרה של כת"ר ריחמ"א שהשואל אמר לך שעושה כל חיה ברגל אחר של הקופסה ויש רק הקופסה שמחברת ביניהם ונראים כד' חיות נפרדות הנושאות את הקופסה שמעליהן אינו פשוט לדידי דחשיב ד' פנים, דלשון הגמ' הוא ד' פנים בהדי הדדי, והיינו כעין מלאכים העליונים שיש להם פנים מכל צד כמבואר בריש יחזקאל פרק א', וכמש"כ ברש"י (והובא בש"ך ובאה"ט וכן בקיצור בבא"ח שם סעי' ט') בהדי הדדי פני שור ואדם ואריה ונשר לחיה אחת דוגמת חיות הקודש כדכתיב לא תעשון אתי השרויות אצלי עכ"ל, ור"ל שמחבר כולם כעין חיה אחת, (אבל צורת אדם מיהא חשיב ונפק"מ דהאדם עצמו אסור ושאר החיות אולי יהיו מותרים), וצל"ע.

ולכן לכאורה במקרה זה הדין דג' הפרצופין א"צ לשוברן כלל [עכ"פ לפשטות דעת השו"ע ס' קמא ס"ז דבג' חיות בפני עצמן א"צ לשוברן ובדברי המחמירים ואבקת רוכל ובדברי המקילין בזמנינו הרחבתי במקו"א] ואילו הפרצוף אדם לכא' לפי הבל"י הנ"ל [דאזיל לפי דעת המחמירים בפרצוף פנים בלבד כפשטות דבריו, וכ"ש להמקילים בזה כמו שנתבאר לעיל], סגי שיפחות שיעור הניכר בגופו, ואם יעשה

את הפחת בראשו מהני גם בלא חידושו של הבית לחם יהודה.

ואם נראה לפי ראות עיני המורה שמחבר את הד' חיות באופן שנראים כולן חיבור זה לזה אזי יש לפחות כל אחד מהם וכדברי הט"ז בסק"ז ש"צריך לפחות צורת כולן" וכמש"כ כת"ר.

ברכת אליהו

(דרשות על פרשת השבוע)

לרב אליהו דווין הכהן זצ"ל זיע"א

(שיצא לאור לפני כ 250 שנה)

פרשת וזאת הברכה

(א) פסיקתא והובא בילקוט רמז תתקנ"ג על פסוק⁵ "יחי ראובן" במעשה יוסף "ואל ימות" במעשה בלהה, רבי חנינא בן גמליאל אומר לעולם אין מחליפין לא זכות בחובה ולא חובה בזכות חוץ משל ראובן וכו', וחכמים אומרים לעולם אין מחליפין לא זכות בחובה ולא חובה בזכות אלא נותנין מתן שכר על המצות ועונשין על העבירות, ומה תלמוד לומר "יחי ראובן ואל ימות" שעשה תשובה ע"כ. ויש להבין דמה שייך מעשה יוסף למעשה בלהה עד שאמר "יחי ראובן" במעשה יוסף ואל ימות במעשה בלהה, ועוד יש להבין בדברי רבי חנינא שאמר לעולם אין מחליפין לא זכות בחובה ולא חובה בזכות חוץ משל ראובן, וכי משואו פנים יש בדבר למה לכל אין מחליפין ולראובן מחליפין, ועוד מה החליפו לראובן עד שאמר חוץ מראובן מהיכא יש ראייה עד שהחליפו לראובן עד שאמר חוץ מראובן, ועוד במאי פליגי רבי חנינא וחכמים דלכאורה משמע דלא פליגי דבין לרבי חנינא ובין חכמים שניהם אמרו לעולם אין מחליפין :

אמנם יבא הכל לכלל ישוב והוא בהקדים מה שאמרו בגמרא⁶ היכי דמי בעל תשובה באותו פרק באותו מקום, עוד נקדים מה שאמרו רבותינו ז"ל כשבלבל ראובן מצע בלהה מנע שבט מישראל ותיקן אותו בהצלת יוסף שרצו אחיו להרגו "וישמע ראובן ויצילוהו מידם". נמצא שמנע שבט במעשה בלהה והציל שבט במעשה יוסף שזוהי תשובה העיקרית באותו פרק באותו מקום, והאומרו "יחי ראובן" במעשה יוסף דהיינו שהציל ליוסף, "ואל ימות" במעשה בלהה ומנע שבט, על ידי מעשה יוסף שהצילו

מהריגה הציל שבט וזו היא סברת רבי חנינא, דלרבי חנינא החליפו מעשה בלהה במעשה יוסף לפי שהיא באותו פרק ובאותו מקום, והא דקאמר 'אין מחליפין' אם עשה מצוה שלא באותו פרק של אותו עון, ואם כן הא דקאמר רבי חנינא לעולם אין מחליפין זכות בחובה דהיינו כשאינה באותו פרק ובאותו מקום חוץ מראובן שהחליפו מעשה בלהה במעשה יוסף כמו שאמר "יחי ראובן" במעשה יוסף "ואל ימות" במעשה בלהה לפי שהיה באותו פרק ובאותו מקום, ופליגי רבנן עליה וסברי אף אם המצוה היא באותו פרק של אותו עון אין מחליפין ואף לראובן לא החליפו אף שהיה באותו פרק ובאותו מקום, וראובן עשה תשובה על מעשה בלהה ושכר הצלת יוסף שמור לעולם הבא, ולזה חכמים הוסיפו בדבריהם על דברי רבי חנינא דרבי חנינא קאמר לעולם אין מחליפין זכות בחובה וכו' וחכמים אומרים הוסיפו על דבריו מלבד מה שאמרו אין מחליפין זכות בחובה וכו' והוסיפו בדבריהם ואמרו אלא נותנין מתן שכר על המצות ועונשין על עבירות דלכאורה נראין הדברים כפולים דכבר אמרו אין מחליפין וכיון דאין החליפין אנא ידענא שנותנין מתן שכר על המצות ועונשין על העבירות, אם כן מה צריך תו למימר נותנין מתן שכר על המצות ועונשין על העבירות, אלא לכך כפלו דבריהם מלבד מה שאמרו אין מחליפין אמרו עוד נותנין שכר על המצוה ועונש על העבירה לומר שאף אם המצוה היא באותו פרק של העון על המצוה נותנין שכר ועל העון עונש ואין מחליפין זה בזה, וזהו שסיימו בדבריהם ומהו דכתיב "יחי ראובן ואל ימות" שעשה תשובה כלומר בשלמא לרבי חנינא שמחליפין כשהמצוה באותו פרק של עון אתי שפיר "יחי ראובן" במעשה יוסף "ואל ימות" במעשה בלהה לפי שהצלת יוסף באותו פרק של מעשה בלהה, אלא לדידן דסברי שנותנין לראובן שכר על מעשה יוסף ואם כן ראוי לעונש על מעשה בלהה ומהו שאמר "יחי ראובן ואל ימות" שעשה תשובה דהיינו שעשה תשובה מלבד הצלת יוסף וניצול מעונש בלהה על ידי תשובה ושכר הצלת יוסף שמור לעולם הבא :

(ב) יומא פרק ששי⁷ אמר רבי יהודה אמר שמואל שבטו של לוי לא עבדו ע"ז וכו' איתיביה "האומר לאביו" וגו', וכתב מהרש"א ז"ל קצת קשה אדפריך מקרא דוזאת הברכה אמאי לא פריך מקרא דפרש כי תשא⁸ "והרגו איש את אחיו וגו' מלאו ידכם היום לה' כי איש בבנו ובאחיו" עכ"ד והניחה בצריך עיון. ויש לומר דמקרא דכי תשא לא היה יכול להקשות לפי שהוא ציווי שצוה לבני

⁷ דף סו ע"ב.

⁸ שמות לב, כז-כט.

⁵ דברים לג, ו.

⁶ דף פו ע"ב.

"אמרתך" כדאמרן לפי שציוו שלא לעבוד עבודה זרה מפי הגבורה שמענו לכך קרי ליה "אמרתך", והא דאמר "ובריתך" במדבר שמלו שבט לוי במדבר אף על פי שישראל לא מלו במדבר כמו שהקדמנו, ולישנא בתרא אשמועינן חידושא אחרינא "כי שמרו אמרתך" במדבר דהיינו שלא עשו העגל עם ישראל "ובריתך ינצורו" במצריים שעסקו בתורה שנקראת ברית דכתיב¹² "אם לא בריתי יומם ולילה" ולא היו היו בשעבוד והיו פנויים ועסקו בתורה שנקראת "ברית" וזהו "ובריתך ינצורו" תורה:

(ד) "אף חובב עמים כל קדושי בידך והם תוכו לרגליך ישא מדברותיך" וכדי להבין המשך הדברים יש להבין דמתחלה אמר "כל קדושי בידך" דמשמע שהם בידך לקבל כל מה שתצוה, ואחר כך אמר "והם תוכו לרגליך" משמע על ידי כפייה כדי שיקבלו מה שתצום, ועוד במה שאמר "ישא מדברותיך" למה אמר "מדברותיך" במם דמשמע מקצת דברותיך הוה ליה לומר "ישא דברותיך":

אמנם יובן בהקדים מה שכתבו התוספות ואם תאמר והא כבר אמרו ישראל נעשה ונשמע ולמה הוצרך כפיית החר, ומה שתרצו¹³ הלא בספרתם.

אמנם כדי לתרץ קושייתם נקדים מה שאמרו במדרש תנחומא שהתורה שבכתב קבלו ברצון ועל תורה שבעל פה כפה עליהם את החר כגיגית, ובזה אתי שפיר דמה שאמרו "נעשה ונשמע" על תורה שבכתב ומה שכפה החר בשביל תורה שבעל פה:

ובזה יבא על נכון שהפסוק מקשה קושיית התוספות ומתרץ כמו שהקדמנו בשם התנחומא זה אומרו "אף חובב עמים" דהיינו ישראל שנקרא עמים כדכתיב¹⁴ "אחריו בנימין בעממין" שחביב לישראל, כמו שאמרו רבותינו ז"ל בשעה שאמרו ישראל נעשה ונשמע ירדו ששים ריבוא של מלאכי השרת וקשרו לכל אחד מישראל שני כתרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע, ולזה מתמה קרא ואמר "והם תוכן לרגליך" בתמיהא רוצה לומר למה כפית את החר כקושיית התוספות, ומתרץ "ישא מדברותיך" רוצה לומר בשביל תורה שבעל פה ודייק אמר "מדברותיך" מקצת דיברותיך דהיינו תורה שבעל פה, ולזה לא אמר "ישא דברותיך" דהוה משמע אפילו על תורה שבכתב היה צריך כפייה אלא אמר "מדברותיך" ולאמר דדוקא על מקצת דברותיך דהיינו תורה שבעל פה "תוכו לרגליך" דהיינו

לוי לרבותא בעלמא שאפילו אם יהיה בנו עובד עבודה זרה יתרגוהו וחפשו ולא מצאו אחד מבני לוי שעבד עבודה זרה, ולעולם שבטו של לוי לא עבדו עבודה זרה לכך לא הקשה בגמרא מקרא דכי תשא, אבל מקרא דוזאת הברכה שפיר פריך לפי שמשבח לבני לוי על מה שעשו בפועל "האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת בניו לא הכיר" דמשמע שעשו בפועל שהרג לאביו ולבניו וכיצד אומר שבט לוי לא עבדו עבודה זרה, ומשני "אביו" אני אמו מישראל, "בניו" בני ביתו מישראל וכו', אבל מקרא דכי תשא לא קשה ולא מידי:

(ג) והובא בילקוט רמז תתקנ"ה "כי שמרו אמרתך" במצרים "ובריתך ינצורו" במדבר, דבר אחד "כי שמרו אמרתך" במדבר "ובריתך ינצורו במצרים". ויש להבין דהני תרי לישני במאי פליגי, ועוד פירושן של דברים ומהו "בריתך" דפליגי בהו מר מוקים לחדא במצרים וחדא במדבר, ומר מוקים בהיפך חדא במדבר וחדא במצרים:

אמנם יובן בהקדים מאי דאיתא עוד בספרי שם סמוך ונראה ישראל עבדו עבודה זרה שבטו של לוי לא עבדו עבודה זרה שנאמר "כי שמרו אמרתך", ואומר "כי מולים היו כל העם היוצא ממצרים וכל העם הילודים במדבר בדרך לא מלו"¹⁰ ישראל לא היו מלין, מי היה מל שבטו של לוי שנאמר "ובריתך ינצורו" ע"כ. עוד נקדים מה שאמרו רבותינו¹¹ ז"ל ישראל במצרים היו עובדי עבודה זרה מה אלו עובדי עבודה זרה אף אלו עובדי ע"ז, אבל שבט לוי לא עבדו עבודה זרה לא במצרים ולא במדבר: עוד נקדים מה שאמרו רבותינו ז"ל "אנכי" ולא יהיה לך" מפי הגבורה שמענום ושאר המצות מפי משה שמענום, ולכך דרשו "כי שמרו אמרתך" שלא עבדו שבט לוי עבודה זרה לפי שציוו שלא לעבוד עבודה זרה היא קרויה "אמרתך" לפי ששמענוה מאמרי פיך ולא מפי משה שמענוה כמו שאר המצות. עוד נקדים שבט לוי לא היה בשעבוד, עוד נקדים ספר בראשית היה עמהם במצרים. ובזה יבא הכל לכלל ישוב דהני תרי לישני לא פליגי אלא במשמעות דורשין ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי אלה כל אחד אשמועינן חידושא מה שלא אמר חבירו, והוא דלישנא קמא דאמר "כי שמרו אמרתך" במצרים נקט על סדר שהיו תחלה במצרים ואחר כך היו במדבר לכך דריש מצרים תחלה ואחר כך מדבר, ומה שאמרו "שמרו אמרתך" במצרים לרמוז שלא עברו שבט לוי עבודה זרה במצרים וקרי ליה

¹² ירמיהו לג, כה.

¹³ ותירצו שהקב"ה חשש שמא יחזרו בהם כשיראו האש הגדולה שיצתה אז נשמתם (תוס' בד"ה כפה, שבת פח ע"א).

¹⁴ שופטים ה, יד.

⁹ דברים לג, ט.

¹⁰ יהושע ה, ה.

¹¹ פסחים קטז ע"א.

כפית ההר, אבל בשביל תורה שבכתב כבר קבלו ברצון ואמרו נעשה ונשמע וחבבם, עיין בפרשת תולדות על פסוק¹⁵ "תורה צוה לנו משה" וגו' שכתוב שם פירושו:

עוד נדייק למה אמר "תוכו" לשון עתיד דאי על כפית ההר הוה ליה למימר 'הוכו' לשון עבר:

אמנם יובן במה שאמרו בגמרא בברכות¹⁶ שלשה דברים אין באין אלא ע"י יסורין ואחד מהם תורה, עוד אמרו¹⁷ מצאת ולא יגעת אל תאמן, יגעת ולא מצאת אל תאמן, יגעת ומצאת תאמן. עוד אמרו¹⁸ תלמידי חכמים שמכתתין רגליהם מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה, נמצא שצריך יגיעה ללמוד תורה וה אומרו "והם תוכו לרגליך" דהיינו שיגיעים ומכתתין את רגליהם אז "ישא מדברותיך" יודעים לישא וליתן במלחמתה של תורה:

במדרש "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק"¹⁹ מה נתן לו בכורה נתן לו, היך מה דאת אמר "וימכור את בכורתו ליעקב"²⁰. ויש להבין מה ענין "וימכור את בכורתו" ל"ויתן את כל אשר לו ליצחק", ועוד מה נתקשה בענין הקודם עד שתירץ בפסוק "וימכור את בכורתו". ויש לומר שנתקשה במה שדרש "ויתן את כל אשר לו ליצחק" בכורה נתן, וכי תימא הבכורה שייך בה נתינה או מקח או ממכר עד דדרשת "ויתן את כל אשר לו ליצחק" בכורה נתן, לכך איצטריך היך מה דאת אמר "וימכור את בכורתו ליעקב" אם כן מצינו מקרא מלא שייך מכירה בבכורה, אם כן שפיר דרשינן "ויתן לו את כל אשר לו ליצחק" בכורה נתן לו דשייך בבכורה מכירה ונתינה כשאר כל מקח וממכר:

(ה) במדרש "תורה צוה לנו משה" ציווי זה אינו אלא לנו אינו אלא בעבורינו היך מה דאת אמר "ואבנה את הבית לשם ה' אלהי ישראל"²¹ למה "ואשים שם מקום לארון" ע"כ. והנה זה המאמר לכאורה לאי ידעינן דמאי קאמר 'ציווי זה אינו אלא לנו' דהא קרא כתיב בהדיא "צוה לנו משה" ומאי אשמועינן בעל המאמר, ועוד מאי ראיא מייתי מפסוק "ואבנה את הבית" שצוה ציווי זה לנו לא נגע ולא ועוד במאי דקאמר למה מה נתקשה פסוק "ואבנה את הבית" ומאי תירוצן בפסוק "ואשים שם מקום לארון":

אמנם הכל יבא לכלל ישוב במאי דאמרו רבותינו ז"ל במסכת נדרים²² פרק ג' אמר רבי יוסי בר חנינא מתחילה לא ניתנה תורה אלה למשה ולזרעו ומשה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל וכו', ומקשי עוד והכתיב²³ "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת" ומתיר שירה לחודה, ועוד מקשים "והיתה השירה הזאת לעד בבני ישראל" אלא פילפולא בעלמא²⁴ ע"כ, ובוזה יבא על נכון שזהו הפסוק של "תורה צוה לנו" יסבול שני פירושים, האחד "צוה לנו משה" צוה לנו לא נצטווה בשבילנו אלא היה למשה והוא נהג בה טובת עין וצוה לנו כמו סלקא דעתין של הגמרא, והפירוש השני כמו מסקנא דגמרא שמתחילה נצטווה שבילנו לצוות אותנו, לזה בעל המאמר בא לשלול הפירוש הראשון שהוא כמו הסלקא דעתין של הגמרא ולומר שהעיקר בפירוש השני כמו המסקנא שעיקר הציווי אינו אלא לנו אינו אלא בשבילנו, ומייתי ראיא שהציווי לנו "ואבנה את הבית לשם ה' אלהי ישראל" ומדקרא אותו אלהי ישראל ולא אלהי משה משמע הציווי לנו, ועל זה קא מתמה למה מי אמר לו לשלמה שקרוי אלהי ישראל והציווי בשבילנו, דלמא אלהי משה כמו שאמרו רבותינו ז"ל בשעה שהתפלל משה על עון העגל אמר כלום אמרת אנכי ה' אלהיכם, "אנכי ה' אלהיך" לי אמרת ולא להם, אם כן הדרא קושיא לדוכתא שהוא אלהי משה והציווי למשה, לזה הביא הפסוק "ואשים שם מקום לארון אשר שם ברית ה' אשר כרת עם אבותינו" משמע שעיקר הברית כרת עם אבותינו ולא עם משה לבדו אלא עם כל ישראל כמו מסקנת הגמרא הוי ציווי זה אינו אלא לנו אינו אלא בעבורינו ודוק:

מובאים כאן רק חלק מדברי רבינו לפרשה.

הערות/הארות למייל jacovhas@gmail.com יעקב חזן מהדיר של הספרים "רוב דגן", "שו"ת "אות לטובה" ו"תנא ושייר פני המים" של הרב יצחק עטיה זצ"ל זיע"א

²² דף לח ע"א.

²³ דברים לא, יט.

²⁴ ומקשינן, הא כתיב: "למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל", ואם מדובר על השירה בלבד, איזו עדות יש בה? אלא, באמת התורה עצמה ניתנה לישראל. אבל פילפולא בעלמא, דהיינו, הבנה וחריפות, ניתן למשה לבדו, והוא נהג טובת עין - ומסרו לישראל.

¹⁵ דברים לג, ד.

¹⁶ דף ה ע"א.

¹⁷ מגילה ו ע"ב.

¹⁸ ברכות סג ע"ב.

¹⁹ בראשית כה, ה.

²⁰ בראשית כה, לג.

²¹ מלכים א' ח, כ- כא.

הרה"ג יוסף אביטבול שליט"א
מח"ס שערי יוסף ועושי"ם
בני ברק

כיבוס בגדים שלא לצורך שבת ביום שישי למחרת יום כיפור

בס"ד,

מוצאי יום הכיפורים

לכבוד הרה"ג אליעזר קרביץ שליט"א במח"ס עזרת אליעזר
ושא"ס

השנה שחל בס"ד יום הכפורים ביום חמישי, ובערב יו"כ כולם
עסוקים עם מצות אכילה והכפרות, מצוי שלא מכבסים יומיים,
האם מותר לכתחילה לכבס בגדים ביום שישי גם לא דברים
שהם לצורך דשבת.

תשובה:

יש בזה כמה נידונים.

א. תליא במה שנחלקו הפוסקים האם בזמנינו שיש
מכונת כביסה, ואין טורח כ"כ כביסה כמו בזמנם, בטלה
תקנת עזרא לכבס ביום חמישי, ואפשר לכבס אף
בשישי.

ולכאורה הרי הוא תלוי בשני הטעמים שלטעם שהוא שיהיה פנוי
להכין צרכי שבת, כיון שבזמנינו עסק הכביסה ביום שישי לא
לוקח הרבה זמן, וממילא יהיה מותר לכבס ביום שישי, אבל
לטעם שהוא לכבוד השבת, א"כ אכתי כבוד השבת שיהיה
מכבסים דוקא ביום חמישי ולא ביום שישי.

אך יש לדון מצד מה שאי אפשר לבטל תקנת עזרא, וכמו
שמבואר בגמ' בביצה דף ה' ע"א דאף שבטל הטעם לא בטל
התקנה. ונח' בזה הפוסקים.

בדעת הפוסקים לאסור: מצינו כמה טעמים.

א. בספר שולחן שלמה (סי' רמ"ב סק"א) הו"ד הגרשז"א שכיון
שאינן רגילים בזמנינו לכבס רק מהיום למחר (ולא לצורך שימוש
באותו היום), אזי אם יכבס בערב שבת יחשבו שיש לו פנאי והוא
מכין בערב שבת על אחר השבת, לכן עדיף לכבס לפני יום שישי.
ב. בעל המשנה הלכות זצ"ל במכתב בסוף ספר פסק"ת שבת
ח"א, כי כל שתקנו חז"ל **אפילו בטל הטעם לא בטלה התקנה**.
ע"ש, וכן הו"ד הגריש"א בספר אשרי האיש או"ח ח"ב פרק א'
אות מוח, וכן העלה בשו"ת חיי הלוי ח"ו סי' מ"ו אות יט.

ג. בחוט שני (שבת ח"א עמ' נא) שאף בזמנינו שאין טירחא כ"כ,
מ"מ כיון שגזירת חז"ל שכל עסק הכביסה יהיה ביום ה' מפני
כבוד השבת.

ד. בשו"ת אור לציון (ח"ב פרק ט"ז הלכה א) כתב שאף בזמנינו
שיש מכונת כביסה אסור, ואף שהכיבוס הוא בלחיצת כפתור,
מ"מ תליית הכביסה היא חלק מהכיבוס, והיא מצריכה הרבה זמן,
ואין להתיר לעשות כן בערב שבת. ורק אם מייבש את הכביסה
במכונת ייבוש, מותר לו לכבס ולייבש ביום שישי.

דעות הפוסקים להתיר: מצינו ב' טעמים להתיר.

א. כיון שהכיבוס במכונת כביסה לא היה בכלל התקנה, א. עי'
תוס' ביצה דף ו' ע"א שאם עבר החשש מקילים בזה, (ב) בר"ן
בע"ז דף לא ע"א מדפי הרי"ף ד"ה תו גרסינן כתב שכל מה
שאמרו צריך מנ"ח אחר להתירו היינו אותם שהיה בהם טעם

האיסור לכתחילה אע"פ שבטל כעת אבלאלו שלא היה בטעם
טעם האיסור בעולם מותר ע"ש, וכן כתב בשו"ת הריב"ש סי'
שצ"ד, ג. עי' רא"ש בתשובה כלל ב' סו"ס ח', ד. עי' מאירי ע"ז
דף ה' ע"א מה שהביא כמה חילוקים בזה. וממילא כיון שלא לוקח
הרבה זמן לכבס מותר לכבס ביום שישי, וכן העלה לדינא
בהליכות עולם ח"ג פרשת לך לך אות ג', שהיום שמכבסים
במכונת כביסה חשמלית ואין צריך לבזבז הרבה זמן לכיבוס
הבגדים מפני שהמכונה מכבסת הכל, נראה שמותר לכבס בערב
שבת, ומ"מ סיים שנכון להקדים את הכיבוס ליום חמישי, כדי
שיום השישי כולו יהיה פנוי לצורכי שבת, ע"ש, וכן כתב לדינא
בחזו"ע שבת ח"א עמ' כד בהערה שכן הוא עיקר לדינא, ושכן
כתב בשו"ת שבת הקהתי ח"ב סי' קד אות ד' ובשו"ת אבני ישפה
ח"א חאו"ח סי' מט ובשו"ת עולת יצחק ח"א סימן נ' ובילקו"י
שבת סי' רמב ס"ח ע"ש. וכן הורה לדינא הגר"מ גרוס שליט"א
והו"ד בספר לקראת שבת.

ב. עוד טעם כתב בשו"ת עולת יצחק שם, וכן כתב לדינא בשו"ת
ברכת יהודה ח"ב סי' כט כיון שגם בזמן חז"ל לא אסרו לשלוח
בגדים לכובס נכרי שיכבסם בערב שבת וה"ה במכונת כביסה
שיש להתיר.

תבא לדינא: כנ"ל לכתחילה יש לכבס ביום חמישי אף בזמנינו.
אף המכבסים ביום שישי, מ"מ צריך שהיבוש והכביסה תספיק
להיות מוכנה לכבוד שבת. [וכנ"ל מדברי שו"ת אול"צ, וכמו
שכתב לדינא בשו"ת שבת הקהתי שם].

ב. ונפק"מ מכל הנ"ל במח' הא"ר והמג"א האם מותר
לכבס במכונת כביסה ביום שישי לצורך יום ראשון,
דכיון דלפי הא"ר אין איסור לכבס ביום שישי אלא
שיהיה פנוי להכין צרכי שבת, א"כ אפשר שמותר לכבס
ביום שישי לצורך מוצאי שבת, וכן כתב לתלות בשו"ת
שבת הקהתי ח"ב סי' קד אות ד', כיון שבזמנינו לא
לוקח הרבה זמן. וכן כתב בחוט שני שבת ח"א עמ' נא
שיש להתיר בזה כיון **דלא גרע משאר מלאכות** שמותר
לעשותם עד המנחה, ע"ש. ואף שיש מקום להחמיר
בזה כנ"ל מדברי האול"צ כיון שיש טירחא קצת סביב
הכיבוס, מ"מ כיון שעיקר הכיבוס לוקח רק כמה דקות
חשיב כמלאכה שאין בה שיהוי.

ג. ובפרט עתה בנ"ד שחג סוכות חל ביום שני, ואין זמן,
יש להתיר. והרי הוא לצורך סוכות, ושלא יצטרך לכבס
בחול המועד שהוא מדינא.

ד. ובפרט אם כבר מכניס מכונה, שהרי הוא רק ריבוי
בשיעורים, שאין בזה איסור.

ה. ובפרט שהרי הוא נחשב במקום חולי, כיון שבמוצאי יום
הכיפורים, חלשים טובא.

בברכת התורה

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

כמה דברים מרתקים על הרה"צ דבה הכהן קוק שליט"א

בענין תפילה

מאת ידידי היקר רבי יקותיאל אוהב ציון שליט"א²⁵

נ"ב: אודות תפלת הרב כעת עולה בלבי מעט
גרגירים ואכתוב לתועלת:

פעם אחת ראיתי ששואלים את מרן שליט"א
קודם תחילת תפלת ערבית, מתי הרב אמור
לסיים את התפלה, [כמדומה שרצו לערוך אצלו
לאחמ"כ פדיון הבן], והשיב מיד, "אם אני יודע
מתי אסיים, סימן הוא שלא התחלתי להתפלל..."

עוד אמר לי מרן שליט"א, אני אף פעם לא מסיים
את התפלה, פשוט נעקרות לי הרגלים, ואז אני
אומר עושה שלום במרומיו..."

פעם אמר מרן שליט"א לאחר שנעמד כל הלילה
לתפלת ערבית: אלמלי הייתי שומע את קולות
קופסאות התפלין של הציבור, פשוט שהייתי
ממשיך במסע הקדש של תפלת ערבית, רק מה
אעשה שאני אנוס להגיע לשחרית כאשר אזני
שומעות את קולות השחר..."

זכורני שפעם אחת שאל מאן דהוא את רבינו
שליט"א מה יש לעשות ולכוין כ"כ הרבה זמן
בתפלה, ואמר לו מרן שליט"א, קח לדוגמא את
המילים קדשינו במצותיך שאומרים בשבת,
ותתחיל לכוין על כל מצוה בפרטות בתוך בקשה
זו, זה מים שאין להם סוף... וזו תשובה שהשיב
לההוא גברא, אך בפעם אחרת כשדיבר על
הדביקות בעת התפלה הובהר לכולם בפשיטות
שגם י" שעות לא חשיבא "אריכות" בערך
ה"דביקות" הנוראה שיש בעידן צלותא. ואכמ"ל.

באהבה ויקר

יקותיאל דטבריה

²⁵ את הדברים שלח בעבור ידידי היקר הרה"ג שמעון
אליהו גד לסקר שליט"א בעבור הסידור שעתידי להוציא
לאור עולם עם ביאורים בתפלה מהרה"צ דב הכהן קוק
שליט"א, ונקרא "ברומו של עולם". מכאן קריאה
קדושה לכל מי שרוצה לתרום להוצאת הסידור לאור
עולם יתקשר לטלפון: 0527154840

ביתו ובניו ובני בניו, שהוא זה שהי בחיות, ומבלי
להחזיר ידו כו', וכבש עיר פלוגת ומרש פלוגי.
ולעומת זאת, מי שיושב בעורף ועוסק בחזרה –
הנה אלו שלא יודעים במה הוא מתעסק, מתפרסם
ומגדלים אותו: הייתכן? "האחיכם יבואו למלחמה
ואתם תשובו פה"?

ואפילו אלו שידעים אודות התקדו בעורף לספק
מזון ומאכל לאנשים היוצאים בצבא,
– שהרי אם לא ידו להם מזון ומאכל, לא יעזרו
מה שיש להם כל נשק, ומזון ומאכל גשמיים וקוקים
למזון ומאכל רוחניים, כך, שאם לא מספקים מזון
ומאכל רוחני, לא יכול להיות נצחון במלחמה –

הרי החלק שלו הוא גרוע, כיון שלא רואים מה
שפעל, ועד ש"נרשאים ונחשבים בו מורדות (נשים
הטוחות בלבנה" (כלשון הגמרא), וחולכים וצועקים:
"האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשובו פה"?! – והן
פחור!...

להסביר להם את החשיבות של לימוד התורה,
ושדוהו "הערף" וה"סוד" שעליו בנוי הנצחון
הגשמי – הנה לא לכל אחד יש סבלנות לשמוע זאת,
והעיקר – הוא אינו רוצה כלל להבין זאת!

וממילא, כנצוג לאותה כבוד – בורא לא שייך
לדבר, להדפיס אודותיו בעיתון מכונת גודלה –
הנה הלאו שלא יפרסמו אודותיו לגאוי, אבל לשבח
בורא לא שייך.

ואחרי כן, כשנביע לביתו, אומרת לו אשתו:
"השכן" הביא מהמלחמה טנק שלם, ואילו אתה
הבאת ענף גמרא ישנה שנירספה לפני מאה וחמישים
שנה, בשנים כחוקים; האם יכולים להשוות טנק
לגמרא ישנה? ואין לו מה לענות לה!...

והוא עניתה של "תורה אור" – להאיר כל ענין
כפי שהוא. ובענינו, שכנס שנתורה המציאות של
ייאוב בן צורי על הצבא, כך נחוצה המציאות של
רוד שטוסק בחזרה; ואורבה: רוד הי' המלך, ואילו
יואב בן צורי הי' השר שלו, אלא שביבוס הערים
בפועל הי' ע"י יואב בן צורי. ולכן: הדראים בעיני
בשר, ואינם רוצים להתבונן קצת בעומק יותר כיצד
מנצחים במלחמה, הרי הם רואים את השלב האחרון
בדרך הטבע – שערבד בן אדם בחיות וזירה:

אבל האמת היא – שכדי שפלוג יוכל לעמוד
בחיות, יש צורך לפני כן בכו"כ אנשים, נשים וטף
שיכינו את "הערף",
והצורך העיקרי שבכל העיקרים – שיהי מי
שיבטיח שהחיל הי' אדם חי, כי, גם אם יהיו תחת
ידי כל כלי הנשק הטובים והמשובחים ביותר, הנה
אם אינו אדם חי, רח"ל, לא יפעל מאומה. וכיצד
נעשה החיל אדם חי – כשיש יהודי שלומד תורה,
שדוא "חיות אורד יוניט", והוא "מגנא ומצל"א"
על לומד התורה ועל כלל ישראל.

... ועדין בכללות העם כולו – שיש צורך בחיל
היוצא למלחמה, ואורבה – שכדי קודם לכל אתה,
כיון שהוא מעמיד את עצמו בסכנה בפועל, אבל
יש צורך במי שלומד תורה, שמבטיח את בריאותו
וחיותו של "הערף", וממשיך חיים ביוצאי צבא
בישראל, ואם יעזוב את משמרתו וילך "לחיות",
נחשב ב"ערף", וגורם בלתי סדר והיפך הסדר גם
בעיני החיות, שדוהו היפך ענין הנצחון.

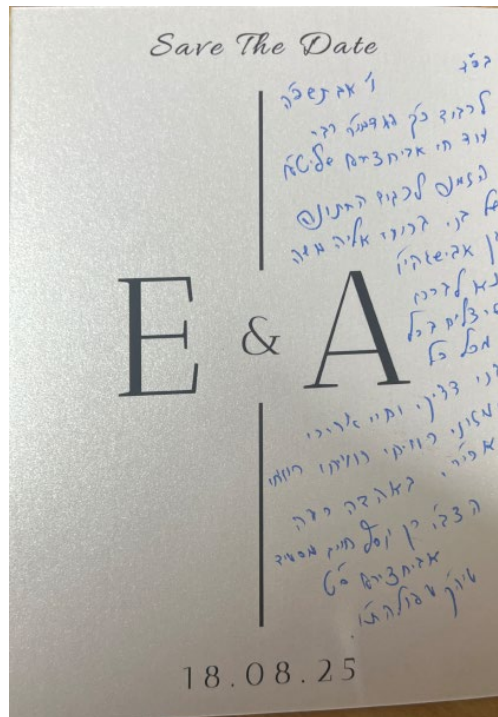
וכאשר "יעשו כולם אגודה אחת" ... להבטיח
שאין הקדש חישאר שייכת לגוי קדוש, בידענו
שברצונו ית' היתה תחילה "נחלת גוים", ובדענו
נעלה מהם ונחנה לנו, כפי "שיכת מעשיו הגדי
לעמו" בחזרה – או "יכירו וידעו כל יושבי תבל",
ש"מלכותו בכל משלה", "ידע כל פעול כי אתה
פעלת", וכולם "יכירו וידעו" שאין ישראל שייכת
לעם ישראל, יבואו וגו' והשתחו לזוהי בחר הקדש
בדושים, בקרוב ממש בביאת משיח צדקנו.

פשיטת ר' חנוך הירשביץ, תורת פתח חלק רא' עמ' 72 והיקר
הנוראה מימי תפילת הבעל"ט

בשעה שנודע למרדכי ואסתר אודות הגיויה
– הרי לכל לראש היו צריכים, לכאורה, לילך
ברדכים דיפולומטיים (שהרי מרדכי ישב בשער
המלך ואסתר היתה המלכה). אבל, המגילה
מספרת, שלכל לראש אמרה אסתר למרדכי "לך
כנוס את כל היהודים הנמצאים בששון ועצמו
עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשה ימים לילה
ויום", וזה הי' הצעד הראשון בפעילותם לבטל
את הגיויה.

ש"ת דב המרים קדוש שיתחילק א' עמ' 214 – בדגוש ללחץ

צילום ההזמנה שנתתי לרבי דוד חי אביחצירה שליט"א מנהריה לכבוד החתונה של בני הי"ו

שלא יהיה שמענו כאן הודאת בעל דין שגם אמירת ד"ת שלו - תפלה יש בהן.

מֶרֶן הַגֵּר"ד קוק באורח נדיר מגלה טפח על מאמץ התפלה שלו בגדר "עבודת פרך...."

נדיר ומרגש:

מֶרֶן הַגֵּר"ד קוק שליט"א מגלה טפח מעבודת התפלה שלו על עם ישראל

בשבוע שעבר הגיע לחדרו של מֶרֶן קדוש ישראל הגר"ד קוק שליט"א אחד מאנשי טבריה, וביקש ברכה עבור אשתו שסובלת מאד מ"פריצות דיסק" בגב, והרופאים מציעים לנתח, והיא חוששת מאד, ובתוך דבריו ביקש ממֶרֶן שליט"א שאולי יסכים לבא אליהם הביתה לבקר...

הרב אמר לו: אני מודיע לך, אם אתה מכוין קצת יותר חזק [בתפלה], זה כמו אלף פעמים לבא [לבקר], ובאופן נדיר המשיך הרב לתאר את המסירות העצומה שלו בתפלה על החולים, כפי שרואים בסרטון המרגש המצ"ב...

הדברים מלמדים אותנו פרק בהלכות תפלה, כמה יש להתאמץ בתפלה עבור השני, ושעיקר הישועה תלויה בכח ה"תפלה" וה"אמונה" שיש בה, וכפי שרגיל רבינו להמליץ על פי הפסוק (ישעיהו א, א) "חזון ישעיהו בן אמוץ", שלפי עוצמת המאמץ בתפלה, כך רואים ישועות... וכמ"ש במסכת אבות (ה, כג) "לפום צערא אגרא."

מכאן נוסיף חיזוק להתפלל בעד מֶרֶן רבינו הגדול הרב דב"ש בן שושנה שליט"א, שכל כך מוסר את נפשו בתפלה עבור כל יהודי, והתפלה עליו היא ביתר שאת כמ"ש בברכות (יב ע"ב), ה' ישמרהו ויחייהו, ויזכה לאריכות ימים ושנים בטוב ובנעימים, לא יעדי מינן זיויה והדריה לעלם, אמן כן יהי רצון.

בברכה רבה

פעם אמר לי מֶרֶן שליט"א, המאמץ שלי בתפלה הוא פי כמה וכמה ממאמץ עסק התורה, כי בלימוד יש לי תמיד אפשרויות של "טרמפים" כדי להסתדר, מדברי הראשונים הפזורים בכל הש"ס וכו', ובכך יש כח לערבב ולחשבן ולהתפרנס מהכא להתם, בבחי' ד"ת עניים במקום אחד ועשירים במק"א, אבל בתפלה לא שייך טרמפים, כל מילה זה מסירות נפש בפני... [וידוע מעין לשון זה מרבינו החזון איש זיע"א].

סיפר לי מֶרֶן שליט"א ששלח פעם שליח לגאב"ד דטבריה ר' אברהם דב אוירבך זצ"ל שיפסוק לו הלכה למעשה היכן לתת מקום לאריכות יתר, אם לתורה או לתפלה, כי לאונסו הוא מאריך בתפלה, ואם יהיה פסק הלכה מהגאב"ד ש"עת לקצר" אזי כן יעשה, והשיב הגאב"ד, "תגיד לרבי דב שהשאלה הזו היא כמו ששואלים ילד את מי הוא אוהב יותר האם את אבא או את אמא"... וביאר רבינו שליט"א שלא לחנם נקט הגאב"ד משל זה, כי התורה ענינה דעת ומח שזה חלק האבא כנודע, והתפלה היא בחינת "אמא". [הרבה יש להרחיב כאן בביאור הדברים, תן לחכם ויחכם עוד].

גם בעסק התורה יוצאות תפלות מפיו של רבינו שליט"א, לא פעם ראיתיו מתפלל להשי"ת באמצע היותו עוסק בשיא העיון בשמעתתא, לפעמים התפלה היא כדי לזכור איזה נושא שנצרך לו בסוגיא שעוסק, ומסוגל לעמוד באמצע לימודו ולבכות באמירת הפסוק "זכר דבר לעבדך על אשר יחלתני" עשרות פעמים, ופעמים שמתפלל לזכות לאיזה בחינה שעוסק בה בלימודו, ובפרט במילי דאגדתא ועניני פנימיות, באופן שמתברר אצל הקרוב אליו שהתורה והתפלה חדא אינון, [וזה ידוע שבאמצע התפלה עולים לו חידושי תורה, ופעמים שנאלץ לכתוב עם הקולמוס איזה "קודים" כדי שלא תעצר המחשבה מחמת העיון או מחמת חשש שכחה, ובכך יוכל להמשיך תפלתו בנחת], זכורני פעם שאמר קדיש "תתקבל" על דבר תורה, וידידינו רד"ש שליט"א העיר לו שי"ל "על ישראל", ובסיום הקדיש אמר לו רבינו שליט"א במליצה "תמהני עליך שאתה ברסלב"ר איך תאמר כן, הלא בעינן לעשות מן התורות תפלות"... ואיך